

תרגום מנחם

על הפטרת לך לך

ק"ק תימן:

ישעיה פרק מ'. פס' כ"ה – ל"א, פרק מ"א. פס' א' – ז"ז.

אשכנזים וספרדים:

ישעיה פרק מ'. פס' כ"ז – ל"א, פרק מ"א. פס' א' – ט"ז.

מבאר התרגום יונתן

עם ביאורים ועיונים

מלוקט מהמפרשים ז"ל

וממה שחננו השם יתברך ברחמיו המרובים.

מנחם צבי, ואשר אנשיל רוטר

בני אבינו מורנו הגאון רבי אהרן ישעיה שליט"א

מח"ס שערי אהרן על התורה ועל שולחן ערוך אורח ועוד.

הפטרת לך לך

ישעיה מ

נוסח תימן מפסוק כ"ה

כה ואל מי תדמינוי ואשונה, יאמר קדוש:

ולמן תדמוין קדמי ותשוון, ימר קדישא:
ולמי תדמו לפני ותשוו, יאמר הקדוש.

כו שאו מרום עיניכם וראו מי ברא
אלה, המוציא במספר צבאם, לכלם
בשם יקרא, מרב אונים ואמין כח
איש לא נעדר:

זקופו לרומא עיניכון וחזו למדחל קדם מן
דברא אליו, דאפיק במנן חילי שמא,
לכולהון בשמהן קרי, מסגי גבורן ותקיף
חיל חד מסדריה לא מתעב:
שאו להגבה עיניכם וראו לרא לפני מי שברא
אלה, אשר הוציא במספר צבאות השמים,
לכולם בשמות קורא, מרובי גבורות וחוזק כח
אחד מסדריו לא מתעב.

א' נתן ליעף כח.

יהיב לצדיקא דמשלהן לפתגמי אורייתיה חכמא. מש"כ
שהם עייפים לדברי תורה, פירושו שהם צמאים לדברי
תורה, כמש"כ (דברים כ"ה י"ח) "עייף ויגע" ופירש רש"י
צמא, ולפי שהעייף צמא למים קראו בדרך ההשאלה
לצמא עייף, ואף על פי שאין בו ענין העיפות כי אם ענין
הצמאה לבד, כמו שאמר "כאשר יחלם הצמא והנה
שותה והקין והנה עייף ונפשו שוקקה" (ישעיה כ"ט ח'),
וכן הארץ הצמאה שלא ירד מטר עליה "בארץ ציה ויעיף

כאן מתחילים האשכנזים והספרדים

כז למה תאמר יעקב ותדבר ישראל,
נסתרה דרכי מה', ומאלהי משפטי
יעבור:

למא תימר יעקב ותמליל ישראל, מטמרא
אורחי מן קדם ה', ומן קדם אלהי דיני יעדי:
למה תאמר יעקב ותדבר ישראל, נסתרת דרכי
מלפני ה', ומלפני אלהי משפטי יסור.

כח הלוא ידעת אם-לא שמעת, אלהי
עולם | ה' בורא קצות הארץ לא ייעף
ולא ייגע, אין חקר לתבונתו:

הלוא ידעתא אם לא שמעתא, אלה עלמא
ה' דברא יסודי ארעא לא בעמל ולא בליאו,
לית סוף לסכלתנותיה:
הלוא ידעת אם לא שמעת, אלוה העולם ה'
אשר ברא יסודות הארץ לא בעמל ולא ביגיעה,
אין סוף לתבונתו.

כט נתן ליעף כח^א, ולאין אונים עצמה
ירבה:

יהיב לצדיקא דמשלהן לפתגמי אורייתיה
חכמא, ולדלית להון תקוף נכסין מסגי:
נותן להצדיקים אשר עייפים [צמאים] לדברי
תורה חכמה, ולאשר אין להם חוזק נכסים
מרבה [הנכסים].

ל ויעפו נערים ויגעו, ובחורים פשוט
יפשוטו:

וישתלהון עולימין חייבין וילאון, ורוקי
רשיעא אתקלא יתקלון:
ויעפו נערים רשעים ויגעו, ורוקי הרשעים
כשול יכשלו.

בלי מים" (תהלים ס"ג ב'), "נפשי כארץ עיפה לך סלה"
(שם קמ"ג ו'), "כצל סלע כבד בארץ עיפה" (ישעיה ל"ב ב').
(על פי הרד"ק בשרשים שורש "עוף")
ולפי התרגום יתבאר הזמר של שבת "ובאו כולם בברית
יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ופתחו וענו ה' אחד,
ברוך הנותן ליעף כח" וכן יתבאר מה שמסיימים
הראשונים את ספריהם בברכת "ברוך הנותן ליעף כח".
(שערי צבי)

ב מי העיר ממזרח, צדק יקראהו
לרגלו, יתן לפניו גוים ומלכים ירד,
יתן כעפר חרבו^ד, כקש נדה קשתו:

מן איתי בגלי^ה ממדנחא, אברהם בחיר
צדקא בקשוט קרביה לאתריה, מסר
קדמוהי עממין ומלכין תבר, רמא כעפרא
קטילין קדם חרביה, כקשא רדפנון קדם
קשתיה:

מי הביא בגלוי מהמזרח, אברהם בחיר הצדק
באמת קרבו למקומו, נתן לפניו עמים ומלכים
שבר, השליך כהעפר הרוגים לפני חרבו, כהקש
רדפם לפני קשתו.

ג ירדפם יעבור שלום, ארח ברגליו
לא יבוא:

רדפנון ערא שלם, חילת אורח ברגלוהי
לא עלת:
רדפם עבר [ב]שלום, שיירת [של אויבים] אורח
ברגליו לא באה.

ד מי-פעל ועשה, קרא הדרות
מראש^ה, אני ה' ראשון, ואת-
אחרונים, אני-הוא:

מן אמר אלין קנים אמר ועבד, דסדר דריא
מלקדמין, אנא ה' ברית עלמא מבראשית

בגלאי, העירותי מצפון (ישעיה מ"א כ"ה) איתי בגלאי. וכן
כל לשון הערה בנביאים אחרונים הוסיף התרגום
בגלאי, ולא ידעתי מה הוא, גם הערוך ושאר מפרשים
לא פירשוהו. וכן יחדו כציפור (הושע י"א י"א) כעופה
דאיתי בגלאי. ונראה לי שכולם לשון מהירות עכ"ל.
ונראה לי פשוט שהוא לשון גלוי, והאל"ף היא סימן
הניקוד בלבד. וטעה מאד המחבר הלז שהביאו בשורש
זה, ואינו אלא משורש גלה והב"ת לשמוש, ור"ל
בכולם ענין העתקה דפומבי ובעליל והרמת ראש,
וכמוהו מה שתרגם אונקלוס יוצאים ביד רמה (שמות
י"ד ח) נפקין בריש גלי, כלומר שיצאו בראש גלוי
בפרסום באין מוחה. (יעב"ץ)
בגל. לפי דעתי אות ב"ת היא שמושית. (מוסף ערוך).
(קובץ מפרשים שם)

^ה קרא הדרות מראש.
דסדר דריא מלקדמין. עיין אבן עזרא.

לא וקוץ ה' יחליפו כח, יעלו אבר
פנשרים^ב, ירוצו ולא ייגעו, ילכו ולא
ייעפו:

ודסברו לפרקנא דה' יתפנשון מביני
גלותהון וייספון חיל, ויתחדתון
לעולימותהון כצימוח דסליק על גרפי
נשרין, ירהטון ולא ילאון, יהכון ולא
ישתלהון:

ואשר קוו להישועה של ה' יתפנסו מבין גליותם
ויוסיפו כח, ויתחדשו לנעוריהם כצימוח אשר
עולה על כנפי נשרים, ירוצו ולא ייגעו, ילכו
ולא ייעפו.

ישעיה מא

א התרישו אלי אלים^ה, ולאמים
יחליפו כח, יגשו אז ידברו, יתדו
למשפט נקרבה:

אציתו למימרי נגוון, ומלכון ייספן חיל,
יתקרבו בכין ומלכון, פחדא לדינא
נתקרב:
האזינו למאמרי אלים, ומלכיות יוסיפו כח,
יגשו אז ידברו, כאחת להמשפט נתקרב.

^ב יעלו אבר פנשרים.

כתב רבינו סעדיה, כי הנשר יעלה לעשר שנים גבוה
מאד על פני רקיע השמים, ויקרב לחום האש, ויפיל
עצמו לים מרוב חומו, ויתמרט ויתחדש אחר כן ויעלה
אבר וישוב לימי עלומיו, וכן כל עשר שנים, עד מאה,
ובשנהת המאה יעלה כמנהגו ויפול בים וימות. (רד"ק)

^ג התרישו אלי אלים.

החרישו. שתקו והאזינו אלי, כי המדבר לא יאזין,
ופירוש אלים, שוכני אלים. (רד"ק)

^ד יתן כעפר חרבו.

נתנם האל כעפר לדוש לפני חרב אברהם, ונתנם כקש
נדף לפני קשתו, וכן תרגם יונתן "רמא כעפרא קטולין
קדם חרביה כקשא רדופין קדם קשתיה". (רד"ק)
ורש"י פירש התרגום, נתן את חרבו עושה חללים רבים
כעפר, ואת קשתו נתן מרבה הרוגים ונופלים כקש נדף
ע"כ.

^ה בגלי. ונוסח הדפוסים בגלאי, כתב המתורגמן בשורש
"בגל", וז"ל מי העיר [ממזרח] צדק (ישעיה מ"א ב) מן איתי

אף עֲלָמִי עֲלָמִי דִּילִי אֲנוּן, וְכָר מְנִי לִית
אֵלֶּה:

מי אמר אלה חי [העולמים] אמר ועושה, אשר
סֶדֶר הדורות מלפנים, אני ה' בראתי העולם
מבראשית, אף עולמי העולמים שלי הם, וחֹץ
ממני אין אלוה.

ה רָאוּ אֵימֹת וַיִּירָאוּ, קִצּוֹת הָאָרֶץ
יִתְרָדוּ, קָרְבוּ וַיִּצְטָרוּ:

חֲזוּ נִגְוָתָא וַיִּדְחִלוּ, דְּבִסְפִי אֶרְעָא יִזְעֻעוּ,
יִתְקַרְבוּ וַיִּצְטָרוּ:
ראו איים וייראו, אשר בקצות הארץ יחרדו,
יתקרבו ויבואו.

ו אִישׁ אֶת-רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ, וּלְאָחִיו יֹאמֶר
חֲזֹק:

גְּבַר יֵת חֲבֵרִיָּה יִסְעֲדוּן, וּלְאָחוּהִי יִימָר
תִּקְוָה:
איש את רעהו יעזרו, ולאחיו יאמר חֲזֹק.

ז וַיִּתְּזֵק חֲרָשׁ אֶת-צִרְף, מִחֲלִיק
פְּטִישׁ אֶת-הוֹלֶם פֶּעַם, אָמַר לְדָבֶק
טוֹב הוּא, וַיִּתְּזֵקְהוּ בְּמַסְמָרִים לֹא
יָמוּט:

^ז רָאוּ אֵימֹת וַיִּירָאוּ.

^ח חֲזוּ נִגְוָתָא וַיִּדְחִלוּ. תרגם בלשון עתיד וכפירוש רש"י
והמלבי"ם.

^ה וַיִּתְּזֵק חֲרָשׁ אֶת-צִרְף.

הָלֹא יִבְהַתוּן בְּעוֹבְדֵיהוֹן דְּמַתְקִיף נִגְרָא עִם קִינָאָה. חרש
עצים עושה תחילה הפסל מעץ, ומחזק בדברו צורף הכסף
והזהב לעשות צפוי הכסף מהרה ויצפנו. (רד"ק)

^ט מִחֲלִיק פְּטִישׁ אֶת-הוֹלֶם פֶּעַם.

מְחִי בְּפִטְיָא עִם דְּמַטְפַּח בְּקִרְנָא זְמָנָא.
מחליק פטיש באחרונה, כשהוא מכה בנחת להחליק את
המלאכה. את הולם פעם. [תרגם יונתן "דמטפח בקורנסא"]
הוא המתחיל בה כשהיא עשת, ומכה בכל כחו. (רש"י)

וכן פירש בפירוש הר"ד וז"ל ויחזק חרש את צורף. שכולם
היו עובדי פסילים. החרש הזה מחזיק בצורף, והמחליק
פטיש היה מחזיק את הולם פעם. אותו שמכה בקורנס גדול
לפשט המתכת להאריך ולהרחיב ייקרא הולם פעם, שהוא
מכה פעם אחר פעם בכל כוחו ואינו ממחר. ואותו שמתקן
הכלי בפטיש הקטן ייקרא מחליק פטיש, שמחליק ומתקן
סידקי המתכת, ואחרי כן מדביק הריקועים ע"כ.

הָלֹא יִבְהַתוּן בְּעוֹבְדֵיהוֹן דְּמַתְקִיף נִגְרָא עִם
קִינָאָה, מְחִי בְּפִטְיָא עִם דְּמַטְפַּח בְּקִרְנָא
זְמָנָא, אָמַר עַל דְּבִקָּא תִּקִּין הוּא, וּמַתְקִיף
לִיה בְּמַסְמָרִין דְּלֹא יִצְטָלוּ:

הלא ייבושו במעשיהם אשר מחזק הנגר עם
הצורף, מכה בפטיש עם אשר מכה בקורנס
פעם [אחר פעם], אומר על הדבק טוב הוא,
ומחזק אותו במסמרים שלא ימוט.

ח וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
בְּחִרְתִּידָּהּ, זָרַע אֲבִרְהָם אֲהָבִי:

וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב דְּאִתְרַעִיתִי בָךְ,
זְרַעִיה דְּאֲבִרְהָם רַחֲמִי:
ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתי בך, זרעו
של אברהם אוהבי.

ט אֲשֶׁר הִחְזַקְתִּידָּהּ^א מִקִּצּוֹת הָאָרֶץ^ב,
וּמֵאֲצִילֶיהָ^ג קִרְאֲתִידָּהּ, וְאָמַר לָךְ
עַבְדִּי-אַתָּה, בְּחִרְתִּידָּהּ וְלֹא מֵאֲסִתִּידָּהּ^ד:

דְּקָרִיבְתָךְ מִזְרַעֲיָת אֶרְעָא, וּמִמַּלְכוּתָא
בְּחִרְתָךְ, וְאָמַרְתִּי לָךְ עַבְדִּי אַתָּה, אִתְרַעִיתִי
בָךְ וְלֹא אֶרְחִקִינָךְ:
אשר קרבתך ממשפחות הארץ, ומהממלכות
בחרתיך, ואמרתי לך עבדי אתה, בחרתי בך ולא
ארחקך. (כרש"י)

^א אָמַר לְדָבֶק טוֹב הוּא, וַיִּתְּזֵקְהוּ בְּמַסְמָרִים לֹא
יָמוּט.

אָמַר עַל דְּבִקָּא תִּקִּין הוּא, וּמַתְקִיף לִיה בְּמַסְמָרִין דְּלֹא יִצְטָלוּ.
אומר לדבק טוב הוא. כשמדבק הטסין על פסל העץ,
וכשמדבק יפה שמח ואומר טוב הוא, ואחר כך "יחזקהו
במסמרים", כדי שלא ימוט היום או מחר טס הכסף מעל
פסל העץ. (רד"ק)

^א אֲשֶׁר הִחְזַקְתִּידָּהּ.

לְקַחְתִּידָּהּ לְחִלְקִי, כִּמּוֹ "וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזֹק בּוֹ" (שמות ד' ד').
(רש"י)

^ב מִקִּצּוֹת הָאָרֶץ.

מִזְרַעֲיָת אֶרְעָא. כרש"י "מקצות הארץ" משאר האומות.
(כלי פז)

^ג וּמֵאֲצִילֶיהָ.

מִן הַגְּדוּלִים שְׁבָהֶם: קִרְאֲתִידָּהּ. בשם לחלקי, "בני בכורי
ישראל" (שם פסוק כ"ב). (רש"י)

^ד וְלֹא מֵאֲסִתִּידָּהּ.

כַּעֲשׂוֹ שְׁנֵאמַר בּוֹ (מלאכי א' ג') "וְאֵת עֲשׂוֹ שְׁנֵאֲתִי": (רש"י)

לֹא תִדְחֲלוּן שְׁבִטָא דְּבֵית יַעֲקֹב, זֶרְעִיתָא
דְּבֵית יִשְׂרָאֵל, מִימְרֵי בְּסַעֲדָכוֹן אָמַר ה',
וּפְרִיקָכוֹן קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל:
לֹא תִירָאוּ הַשְּׁבִטִים שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, הַמִּשְׁפָּחוֹת
שֶׁל בֵּית יִשְׂרָאֵל, מֵאֲמָרִי בַּעֲזָרְכֶם אָמַר ה',
וְגֹאֲלֶכֶם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

טו הִנֵּה שְׁמִתִּיךָ לְמוֹרָג^{טו} תְּרוּץ תְּדֹשׁ
בְּעַל פִּיפְיּוֹת, תְּדֹשׁ הָרִים וְתִדְק^{טו},
וּגְבָעוֹת כְּמוֹץ תִּשָּׂים:

הָא שְׁוִיתְכוֹן לְמוֹרָג תְּקִיף חֲדַת מְלִי
סַמְפוֹרִין, תְּקַטִּיל בְּעַמְמָא וּתְשִׁינִי,
וּמִלְכוּתָא כְּמוֹצָא תִּשְׁוִי:
הִנֵּה שְׁמִתֶּכֶם לְמוֹרָג חֶזֶק חֹדֶשׁ מֵלֵא קְצוּוֹת
חֲדַיִם, תִּהְיוּ בְּהַעֲמִים וּתְכַלֵּה, וְהַמְּלָכוֹת
כְּהַמוֹץ תִּשָּׂים.

טז תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשְׁאֵם, וְסַעְרָה תִּפְיֵץ
אוֹתָם, וְאַתָּה תִּגִּיל בָּהּ, בְּקִדְוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל:

תִּדְרִינּוֹן וְרוּחָא תִּטּוּלָנוֹן, וּמִימְרֵי
כְּעִלְעוּלָא לְקִשָּׁא יִבְדֵּר יִתְהוֹן, וְאַתָּה תִּבּוּעַ
בְּמִימְרָא דְּה', בְּקִדְוֹשָׁא דִּישְׂרָאֵל תִּשְׁתַּבַּח:
תִּזְרַם וְהַרוּחַ תִּשְׁאֵם וּמֵאֲמָרִי כְּסוּפָה לְהַקֵּשׁ
יִפְזֹר אוֹתָם, וְאַתָּה תִּגִּיל בְּמֵאֲמָרִי שֶׁל ה',
בְּהַקְּדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל.

כָּאן מַסִּימִים הַאֲשַׁכְּנִיזִים וְהַסְּפָרִדִים

יז הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיּוֹנִים מִבְּקִשִּׁים מִיָּם
וְאִין, לְשׁוֹנָם בְּצִמָּא נִשְׁתָּה, אָנִי ה'
אֲעֲנֵם, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא אֲעֲזֹבָם:

עֲנוּתְנִיָּא וְחִשְׁיכְנִיָּא דְּמַחְמִדִּין לְאַלְפָּנָא הָא
כְּצִהִיָּא לְמִיָּא וְלֹא מִשְׁכַּחִין, רוּחְהוֹן
בְּסִגּוּפָא מִשְׁלֵהִיָּא, אָנִי ה' אֶקְבִּיל
צְלוּתְהוֹן, אֱלֹהֵא דִּישְׂרָאֵל לֹא אֲרַחֵיקְנוֹן:
הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיּוֹנִים אֲשֶׁר חוֹמְדִים לְהַתְּלַמּוּד
הִנֵּה כְּצִמָּא לְמִים וְלֹא מוֹצֵאִים, רוּחַם בַּעֲיִנוֹי
עֵיפָה, אָנִי ה' אֶקְבֵּל תְּפִלָּתָם, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא אֲרַחֵיקֶם. (יוֹנָתָן תִּרְגֵּם הַפְּסוּק דִּרְךְ)

^{טו} תְּדֹשׁ הָרִים וְתִדְק.

שְׁתִּדּוּשׁ וְתִדּוּק עֲמִים רַבִּים שְׁחֻזְקִים כְּהָרִים וּגְבָעוֹת:
(מֵהָרִי קִרָּא)

י אֵל-תִּירָא כִּי עֲמָךְ-אָנִי, אֵל-תִּשְׁתַּעַ
כִּי-אָנִי אֱלֹהֶיךָ, אֲמַצְתִּיךָ אֶף-עֲזָרְתִּיךָ,
אֶף-תִּמְכָּתִיךָ בְּיָמִין צִדְקִי:

לֹא תִדְחֲלֵ אֲרִי בְּסַעֲדָךְ מִימְרֵי, לֹא תִיתַבֵּר
אֲרִי אָנֹכָא אֱלֹהֶךָ, אֶתְקַפִּינְךָ אֶף אֲסַעֲדִינְךָ,
אֶף אֲחִדִּינְךָ בְּיָמִין קוֹשְׁטִי:
לֹא תִירָא שֶׁהָרִי בַּעֲזָרְךָ מֵאֲמָרִי, לֹא תִשְׁבֵּר כִּי אָנִי
אֱלֹהֶיךָ, אֲחֻזְקֶךָ גַּם אֲעֻזְךָ, גַּם אֲאָחֻז אוֹתְךָ
בְּיָמִין צִדְקִי.

יא הֵן יִבְשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ,
יִהְיוּ כְּאִין וְיֵאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ:

הָא יִבְהִתּוֹן וְיִתְכַנְעוּן כָּל עַמְמָא דְּהוּן
מִתְגָּרִין בְּךָ, יִהְיוּ כְּלָמָא וְיִיבְדּוּן אַנְשֵׁי דִינְךָ:
הִנֵּה יִבּוּשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הֵיוּ מִתְגָּרִים
בְּךָ, יִהְיוּ כְּאִין וְיֵאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ.

יב תִּבְקֶשֶׁם וְלֹא תִמְצָאֶם אַנְשֵׁי מִצְּתָךְ,
יִהְיוּ כְּאִין וְכִאֲפֹס אַנְשֵׁי מִלְחָמָתְךָ:

תִּבְעִינוֹן וְלֹא תִשְׁכַּחִינוֹן אַנְשֵׁי מִצּוֹתְךָ, יִהְיוּ
כְּלָמָא וְכִלָּא מִדְּעַם גּוֹבְרִין דְּהוּן מִתְגָּרִין
לְמַעַבְד עִמָּךְ קָרִב:
תִּבְקֶשֶׁם וְלֹא תִמְצָאֶם אַנְשֵׁי מְרִיבִךָ [הַמְרִיבִים
עִמָּךְ], יִהְיוּ כְּאִין וְכִלָּא כְּלוּם אַנְשִׁים אֲשֶׁר הֵיוּ
מִתְגָּרִים לַעֲשׂוֹת עִמָּךְ מִלְחָמָה.

יג כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֶיךָ מַחְזִיק יְמִינְךָ,
הָאֲמַר לְךָ אֵל-תִּירָא אָנִי עֲזָרְתִּיךָ:

אֲרִי אָנֹכָא ה' אֱלֹהֶךָ מִתְקִיף יְמִינְךָ, דְּאֲמַרִית
לְךָ לֹא תִדְחֲלֵ מִימְרֵי בְּסַעֲדָךְ:
כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֶךָ מַחְזֵק יְמִינְךָ, אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לְךָ
לֹא תִירָא מֵאֲמָרִי בַּעֲזָרְךָ.

יד אֵל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲלֵב, מִתִּי
יִשְׂרָאֵל, אָנִי עֲזָרְתִּיךָ נֶאֱמַר-ה', וְגֹאֲלְךָ
קִדְוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

^{טו} לְמוֹרָג.

הוּא כַּעֲיֵן לוֹחַ עֵץ, וּבִתְחַתִּיתוֹ תַּחֲבוּבִים אֲבָנִים דְּקִים וְבוֹ
דְּשִׁים הַתְּבוּאָה, וְכֵן "וְהַמּוֹרִיגִים וְכָלִי הַבָּקָר" (שְׁמוּאֵל ב').
כִּד (כ"ב): חֲרוּץ. עֲשׂוֹי חֲרִיצִים וּבְקִיעוֹת בֵּין אֲבָן לְאֲבָן.
(מִצּוּדַת צִיּוֹן)

